

Rektor
Umeå universitet
901 87 Umeå

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Karin Järplid Linde
08-563 087 86
karin.jarplid.linde@hsv.se
BESLUT

2008-04-17
Reg.nr 643-1100-08

Uppföljning av Högskoleverkets ifrågasättande av examensrätten för magisterexamen i journalistik vid Umeå universitet

Ärendet

I samband med den nationella utvärderingen av utbildning i journalistik som genomfördes under 2006 ifrågasatte Högskoleverket, på grundval av den externa bedömargruppens rapport, examensrätten för magisterexamen i journalistik vid Umeå universitet. Ifrågasättandet grundade sig på bristande lärarkompetens och lärarkapacitet.

Umeå universitet inkom 2008-02-27 med en redovisning av vidtagna åtgärder. Bedömargruppens ordförande, professor Tom Moring, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet, har yttrat sig över redovisningen (se bilaga).

Beslut

Högskoleverket instämmer i ordförandens bedömning. Eftersom magisterutbildning i journalistik inte längre erbjuds, föreligger det inte längre skäl att ifrågasätta examensrätten för magisterexamen i journalistik vid Umeå universitet. För att bedriva utbildning som leder till kandidatexamen i journalistik, bedömer Högskoleverket, i enlighet med ordföranden, förutsättningarna som tillfredsställande.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskanslern Anders Flodström efter föredragning av utredaren Karin Järplid Linde i närvaro av avdelningschefen Clas-Uno Frykholm, huvudsekreteraren Lena Adamson och informationschefen Eva Ferndahl.

Anders Flodström

Karin Järplid Linde

Kopia: utbildningsdepartementet

Re: Högskoleverkets rapport 2007:4 R
och Umeå universitets examensrätt i journalistik

Utlåtande

Sammanfattning

Ombedd av Högskoleverket avger jag härmed följande utlåtande om examensrätt i ämnet journalistik vid Umeå universitet. Min bedömning sker utifrån den uppföljande utvärderingen av journalistutbildningarna på högskolenivå i Sverige (Rapport 2007:4 R). Högskoleverket har på grundval av rapporten ifrågasatt examensrätten för magisterexamen i ämnet vid Umeå universitet.

Umeå universitet har efter utvärderingen genomfört åtgärder som sänker kravet på akademisk nivå från magisterexamen till kandidatexamen. Vidare har lärosätet vidtagit åtgärder som åter höjer den akademiska nivån på lärarkompetensen i ämnet journalistik, som vid tiden för utvärderingen hade sjunkit och höll på att sjunka ytterligare på grund av pensioneringar. Universitetet har även utlovat en ökad resurstilldelning till ämnet, bland annat i form av satsningar på ny teknik. Vidare har åtgärder vidtagits för att seriöst följa upp de utexaminerade studenternas placering på arbetsmarknaden.

I ljuset av den redovisning av åtgärder som Umeå universitet har presenterat förordar jag att fortsatt examensrätt beviljas för högskoleutbildning i ämnet journalistik vid Umeå universitet på kandidatnivå. Det är dock viktigt att understryka att det akademiska fundamentet för undervisningen i själva ämnet journalistik fortfarande är synnerligen smalt och sårbart. I praktiken är själva ämneskompetensen akademiskt förankrad i en heltidstjänst för en disputerad lektor som ingår i den fast anställda undervisningspersonalen. Det finns alltså fortsättningsvis anledning att stärka satsningen på vetenskapligt förankrad undervisning i journalistik vid lärosätet.

Bakgrund

Högskoleverkets utvärdering

Den uppföljande utvärderingen av utbildning i journalistik vid universitet och högskolor i Sverige som färdigställdes våren 2007 noterade att ämnet vid Umeå universitet undervisas med en särskild profil. Journalistutbildningen förenar en forskningsbaserad teori om kulturella och vetenskapliga ämnen med moment i praktisk journalistik. Målet är att de studenter som har gått en utbildning i vetenskapsjournalistik ska kunna bevaka, kritiskt granska och presentera forskning och forskningsresultat från olika discipliner. Studenter från utbildningen i kulturjournalistik ska på motsvarande sätt kunna hantera material från hela kulturområdet. Tänkta arbetsområden är bland annat press, radio, tv, webbaserade medier och information samt andra yrken som förutsätter speciell förankring i vetenskap och kultur.

Undervisningen i journalistik har bedrivits framför allt av praktiker och deltidslärare. Speciallärare med större djup i utbildningens huvudinriktningar (kulturjournalistik och vetenskapsjournalistik) har saknats. Någon journalistisk forskning har inte förekommit. Det har inneburit att en förankring i journalistisk forskning och ett lärarkollektiv som identifierar sig med utbildningen har saknats. Detta förhållande upplevde bedömargruppen som problematiskt utifrån krav på vetenskaplig förankring av undervisningen i själva examensämnet.

Lärosätet redovisade planer på expansion i ämnet journalistik, man avsåg att under år 2007 inrätta en gästprofessur med medel från branschen. Lärosätets representanter förutsåg även att antalet disputerade lärare förväntas öka i takt med att doktorander i medie- och kommunikationsvetenskap blir färdiga, och hänvisade till ett utvecklingsprojekt som väntas leda till stärkt akademisk profil inom 2–3 år. Å andra sidan hade utvecklingen av undervisningen i ämnet på akademiskt hög nivå i praktiken försvagats på grund av pensioneringar. Bedömargruppen påtalade även bristande investeringar i teknisk utrustning.

Utvärderingen visade även att möjligheterna till praktik i regionen har varit relativt begränsade. Enligt bedömargruppens analys är arbetsmarknadsutsikterna för färdigutbildade vetenskaps- och kulturjournalister osäker, såväl i närområdet som nationellt. En uppföljning av studenternas placering på arbetsmarkanden efterlystes.

I sitt sammanfattande resonemang ställde sig bedömargruppen frågande till beslutet att ge en utbildning i journalistik vid Umeå universitet med tanke på de resurser som har ställts till institutionens förfogande, och ansåg att utbildningen i sin nuvarande form knappast fyller de krav som man kan ställa på en utbildning i journalistik som vilar på vetenskaplig grund i ämnet.

Högskoleverkets beslut

På grundval av bedömargruppens rapport ifrågasatte Högskoleverket examensrätten för magisterexamen i journalistik vid Umeå universitet. Ifrågasättandet grundade sig på bristande lärarkompetens och lärarkapacitet, som inte motsvarade de krav som Högskoleverket ställer på befintlig lärarkompetens. Vid tiden för bedömningen saknade ämnet disputerade lärare med ansvar för utbildningen i den fast anställda lärargruppen. Enligt Högskoleverkets mening räcker det inte med att disputerade lärare inom andra ämnesområden står för enstaka undervisningsinslag i en utbildning. En sammanhållen lärargrupp, där disputerade lärare ingår, är avgörande för att upprätthålla och vidareutveckla de krav som ställs på en vetenskaplig utbildning.

Umeå universitet anmodades att inkomma med en redogörelse för vilka åtgärder som vidtagits, med tanke på att Högskoleverket avser att ta ställning till om det finns skäl att återkalla examensrätten.

Bedömning

Åtgärder som har vidtagits vid Umeå universitet

Detta utlåtande baserar sig på den redogörelse som lärosätet har lämnat in den 27 februari 2008. Umeå universitet hänvisar i sitt utlåtande till en rad åtgärder som har vidtagits för att förbättra utbildningen efter det att Högskoleverkets uppföljande utvärderingen gjordes. Bedömningen koncentreras av praktiska skäl till de konkreta förändringar som har gjorts eller planeras och som direkt hänför sig till Högskoleverkets beslut och den kritik som bedömargruppen har framfört.

Sänkt examensnivå

En väsentlig konkret förändring som gjorts sedan utvärderingen är att utbildningarna från och med höstterminen 2007 ligger på grundnivå och leder fram en filosofie kandidatexamen i journalistik i stället för som tidigare till en magisterexamen.

Något ökad bemanning

En gästprofessur i journalistik har inrättats med donationsmedel för läsåret 2007–2009. Avsikten är att söka förlängning.

Ett utlyst heltidslektorat i journalistik har tillsatts med en disputerad sökande som är klart kompetent i ämnet. Den nyanställda läraren kombinerar såväl teoretisk kompetens som praktisk erfarenhet av journalistik.

En tillsvidareanställd lärare (adjunkt) på utbildningen disputerar våren 2008 på en avhandling med inriktning mot forskningsrelaterad journalistik.

Sammantaget ökar andelen undervisning i journalistik som sköts av disputerad lärare enligt redogörelsen successivt från 20 procent vid tiden för utvärderingen till närmare 40 procent våren 2008. Från och med höstterminen 2008 ska 50 procent av lärarna inom ämnet vara disputerade. Till detta bidrar att tre disputerade lärare som tidigare ingick som gästlärare i journalistutbildningarna nu ingår i institutionens fast anställda personal. Även internationella kontakter ska enligt utredningen utnyttjas för att stärka ämnets kunskapsbas.

Bemanningsredovisningen visar dock att den vetenskapligt förankrade undervisningen i själva examensämnet fortfarande är synnerligen smal. I form av fasta personalåtaganden vilar den närmast på den ovan nämnda nyrekrytering som skett av en disputerad lektor i journalistik som enligt lärartabellen ska jobba heltid inom ämnet från och med våren 2008.

Den sammanlagda insatsen av andra disputerade lärare under våren 2008 begränsar sig till 23 procent av en heltidstjänst. Dessa fördelas på olika ämnen inom kultur och vetenskap, i vilka ingår en 7 procents insats i medie- och kommunikationsvetenskap.

Gästprofessurens andel är 40 procent. Professorn har journalisthögskoleexamen.

Forskningsanknytning

I utredningen nämns cirka ett dussin forskningsprojekt med anknytning till journalistik och medier. Projektens omfattning och vetenskapliga ambitionsnivå anges dock inte. Lärarnas möjlighet att förkovra sig vetenskapligt och praktiskt förblir obelyst.

Arbetsmarknadsinriktade åtgärder

I Umeå universitets handlingsplan för 2007–2009 ingår ett projekt som ska ta fram konkreta förslag på hur studenternas anställningsbarhet kan stärkas genom till exempel systematisk uppföljning

av examinerade studenter, strategisk karriärvägledning samt tydliga riktlinjer för kommunikation av studenternas kompetenser. Från och med 2008 sker en kontinuerlig uppföljning (en gång per år) av de studenter som tagit examen vid utbildningarna i journalistik. För att få kunskap om hur utbildningarna är anpassade till arbetsmarknadens krav, och om hur utbildningarna bör utvecklas framöver, kommer uppföljningen i framtiden att kompletteras med en enkät som regelbundet går ut till studenter två år efter examen.

Praktikperioderna har flyttats för att bredda möjligheterna för samtliga studenter att nå önskad praktik och för att undvika kollisioner med andra undervisningsinstitutioners praktiktider.

Teknisk resursering

Journalistutbildningen utvecklas tekniskt på många sätt. En huvudinriktning är att utveckla datorparken för att möta krav som webbjournalistik och utvecklande av multikompetens ställer. Även annan uppdatering av utrustningen pågår. Investeringarna år 2007 uppgick till 560 000 kronor.

Sammanfattande bedömning

Umeå universitet hänvisar i sin redogörelse till en rad åtgärder som har vidtagits för att utveckla och förbättra. I detta utlåtande kan dock inte en helhetsmässig utvärdering av programmet i dess nya form göras. Utlåtandet måste av praktiska skäl begränsa sig till en granskning av hur lärosätet har åtgärdat de brister som påtalades i Högskoleverkets uppföljande utvärdering.

Av betydelse för utfallet av denna bedömning är att Umeå universitet efter utvärderingen har genomfört åtgärder som sänker kravet på akademisk nivå från magisterexamen till kandidatexamen. Då Högskoleverkets ifrågasättande gällde en utbildning på magisterexamensnivå är denna åtgärd signifikant med tanke på fortsatt examensrätt. Däremot är åtgärden i sig inte tillräcklig, eftersom högskoleutbildning i journalistik även på kandidatnivå förutsätts vila på vetenskaplig grund. Bedömargruppen och Högskoleverket var eniga om att för att åstadkomma god forskningsanknytning är tillgången till väl kvalificerade lärare en viktig förutsättning. Vid tiden för utvärderingen saknade ämnet disputerade lärare med ansvar för utbildningen i den fast anställda lärargruppen. Högskoleverket konstaterar i verkets reflexioner utifrån bedömargruppens rapport att det inte räcker med att disputerade lärare inom andra ämnesområden står för enstaka undervisningsinslag i en utbildning.

Lärosätet har dock vidtagit åtgärder som höjer den akademiska nivån på lärarkompetensen i ämnet journalistik, som vid tiden för utvärderingen hade sjunkit och höll på att sjunka ytterligare på grund av pensioneringar. Satsningen på akademiskt meriterad personal i ämnet journalistik är dock fortsättningsvis till sin omfattning synnerligen begränsad. Ett lektorat på heltid ger ämnet en kärnkompetens som med tanke på utbildningens omfattning och nivå är betydande, men det är skäl att understryka att en så begränsad personalsatsning på sikt är otillräcklig och synnerligen sårbar med tanke på möjlig personalomsättning som kan ske av många olika skäl.

Universitetet har förbundit sig till tekniksatsningar år 2007 och även med tanke på framtiden utlovat en tryggad resurstilldelning till ämnet.

Vidare har åtgärder vidtagits för att seriöst följa upp de utexaminerade studenternas placering på arbetsmarknaden. Utredningen är dock fortfarande ytlig till sin natur, men lärosätet har aviserat att utredningen i framtiden ska göras i en form som tillåter djupare analys.

I ljuset av den redovisning av åtgärder som Umeå universitet har presenterat förordar jag att fortsatt examensrätt beviljas för högskoleutbildning i ämnet journalistik vid Umeå universitet på kandidatnivå. Universitetet har sänkt utbildningsnivån samt höjt såväl lärarkompetens som lärarkapacitet i ämnet journalistik. Det är dock viktigt att understryka att det akademiska fundamentet för undervisningen i själva ämnet journalistik fortfarande är synnerligen smal och sårbar. Det finns alltså fortsättningsvis anledning att stärka satsningen på vetenskapligt förankrad undervisning i journalistik vid lärosätet.

Helsingfors den 15 april 2008

Högaktningsfullt

Tom Moring
Professor
Svenska social- och kommunalhögskolan
vid Helsingfors universitet
Bedömargruppens ordförande